

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

**Consiliul pentru Studii Universitare de Doctorat
Școala doctorală Contabilitate**

**REZUMAT
TEZĂ DE DOCTORAT**

Prezentată și susținută public de către autor:

LUMINIȚA GABRIELA M. ISTRATE

**INTEGRAREA INFORMAȚIILOR CONTABILE SPECIFICE
COMPANIEI ÎN ANALIZA RISCULUI DE CREDIT PRINTR-UN
MODEL MULTIDIMENSIONAL ÎN CONTEXTELUL APLICĂRII IFRS 16**

Conducător de doctorat: prof.univ.dr. BOGDAN ȘTEFAN IONESCU

București, 2024

CUPRINS

CAPITOLUL 1: INTRODUCERE	1
1.1. INTRODUCERE ȘI OBIECTIVELE CERCETĂRII	1
1.2. MOTIVAȚIA ALEGERII TEMEI	6
1.3. PREZENTAREA METODOLOGIEI DE CERCETARE	7
1.4. STRUCTURA LUCRĂRII	7
CAPITOLUL 2: STADIUL ACTUAL AL CERCETĂRII – CONTABILIZAREA CONTRACTELOR DE LEASING ÎN CONFORMITATE CU IFRS 16	13
2.1. PREZENTARE GENERALĂ A CONTRACTELOR DE LEASING	13
2.2. STUDIUL LITERATURII DE SPECIALITATE CU PRIVIRE LA PREZENTAREA INFORMAȚIILOR CONTABILE ÎN CADRUL SITUAȚIILOR FINANCIARE ÎN CONDIȚIILE APLICĂRII STANDARDULUI DE CONTABILITATE IFRS 16 ”CONTRACTE DE LEASING” PENTRU PRIMA DATĂ	15
2.3. ANALIZA CALITATIVĂ A REFERINȚELOR REGLEMENTĂRIILOR NAȚIONALE ȘI A REFERENȚIALULUI IFRS CU PRIVIRE LA CONTRACTELE DE LEASING	18
2.3.1. Consecințele aplicării IFRS 16 ”Contracte de leasing” asupra situațiilor financiare	18
2.3.2. Consecințele aplicării IFRS 16 asupra indicatorilor financiari	21
2.4. PRINCIPALELE CERINȚE DE CONTABILIZARE A CONTRACTELOR DE LEASING. DE LA PARADIGMA TRANSFERULUI DE RISCURI ȘI BENEFICII LA PARADIGMA DREPTULUI DE UTILIZARE	23
2.4.1. Vulnerabilitățile conceptuale și limitele impuse de IAS 17	23
2.4.2. Revizuirea referințelor internaționale privind leasingul	24
2.4.3. Arhitectura și mizele noului standard IFRS 16	26
2.5. CONTEXTUL CARE A DUS LA SCHIMBAREA MODALITĂȚII DE CONTABILIZARE A CONTRACTELOR DE LEASING	27
2.5.1. Necesitatea modificării IAS 17 în IFRS 16	27
2.5.2. IFRS 16 – o nouă perspectivă contabilă asupra leasingului	30
2.5.3. Principalele cerințe de contabilizare a contractelor de leasing: de la IAS 17 la IFRS 16 ...	32
2.5.4. Standardul IFRS 16 pentru contractele de leasing, un adevărat “cutremur” contabil	35
2.5.5. Evaluarea la valoarea justă și rolul său în criza financiară	36

2.5.5.1. Scurt istoric privind apariția și definirea valorii juste	36
2.5.5.2. Definiție și concept cheie privind valoarea justă	37
2.5.5.3. Noi ipostaze privind evaluarea la cost istoric sau la valoarea justă	40
2.6. STUDIU DE CAZ: ANALIZĂ COMPARATIVĂ A PREZENTĂRILOR DE INFORMAȚII FINANCIARE ALE COMPANIILOR DIN PERSPECTIVA IFRS16	42
2.7. O NOUĂ PERSPECTIVĂ ASUPRA CONTABILIZĂRII CONTRACTELOR DE LEASING (IFRS 16)	44
2.7.1. Scurt istoric al IFRS 16	44
2.7.2. Obiectivele IFRS 16	46
2.7.3. Beneficii și provocări privind aplicarea normelor IFRS: experiența economiilor emergente	47
2.7.4. IFRS 16 și Covid-19	49
2.8. PRINCIPALELE DIFERENȚE ÎNTRE IAS 17 ȘI IFRS 16	51
2.9. RAPORTAREA FINANCIARĂ ÎN CAZUL ENTITĂȚILOR CARE APLICĂ IFRS, ÎN CONTEXTUL CRIZEI GENERATE DE CORONAVIRUS	53
2.9.1. Impactul crizei generate de Covid-19 asupra raportării contractelor de leasing	54
2.9.2. Contabilizarea concesiunilor de la plata chiriei determinate de Covid-19 prin aplicarea IFRS 16	55
CAPITOLUL 3: ANALIZA BIBLIOMETRICĂ A DOMENIULUI DE CERCETARE UTILIZÂND TEHNICA DE VIZUALIZARE A SIMILARITĂȚILOR (VOS)	58
3.1. DATELE UTILIZATE	58
3.2. REZULTATE EMPIRICE	60
3.2.1. Analize descriptive și rezultate empirice	60
3.2.2. Cele mai productive jurnale	61
3.2.3. Cele mai citate documente	61
3.2.4. Cei mai prolifici autori	62
3.2.5. Cele mai relevante țări	64
3.2.6. Analiza Cluster a publicațiilor științifice	65
3.2.6.1. Densitatea cuvintelor cheie utilizate de autori	65
3.2.6.2. Gruparea documentelor, autorilor și surselor prin cuplare	66
3.3. STRUCTURA CONCEPTUALĂ	69

3.3.1. Analiza de co-citare a documentelor, autorilor și jurnalelor	70
3.3.2. Analiza rețelei de colaborare a autorilor, instituțiilor și țărilor	72
3.4. CONCLUZIILE ANALIZEI	75
CAPITOLUL 4: INTEGRAREA INFORMAȚIILOR CONTABILE SPECIFICE COMPANIEI ÎN CONTEXTUL ADOPTĂRII STANDARDULUI IFRS 16 ”CONTRACTE DE LEASING” ÎN ANALIZA RISCULUI DE CREDIT PRINTR-UN MODEL MULTIDIMENSIONAL	78
4.1. OBIECTIVELE CERCETĂRII	78
4.2. LITERATURA DE SPECIALITATE ȘI DELIMITĂRI CONCEPTUALE	79
4.3. DEZVOLTAREA DE IPOTEZE BAZATE PE INTEGRAREA INFORMAȚIILOR CONTABILE SPECIFICE COMPANIEI ÎN ANALIZA PROBABILITĂȚII DE NERAMBURSARE ÎN CONTEXTUL ADOPTĂRII IFRS 16	82
4.3.1. IFRS 16 ”Contracte de leasing” – cauze și efecte în raportarea financiară	82
4.3.2. Utilitatea rapoartelor de audit și nivelul de informații financiare	82
4.4. MODELUL DE CERCETARE BAZAT PE INTEGRAREA INFORMAȚIILOR CONTABILE SPECIFICE COMPANIEI ÎN ANALIZA RISCULUI DE CREDIT	84
4.4.1. Date, populație, eșantion	84
4.4.1.1. Factorii relevanți privind stabilirea mărimii eșantionului	87
4.4.1.2. Soluții de validare a regresiiilor calculate pe baza unor eșantioane mici	89
4.4.2. Variabila dependentă	89
4.4.3. Variabilele independente și variabilele de control	91
4.4.3.1. Variabilele independente	91
4.4.3.2. Variabilele de control	93
4.4.4. Modelul empiric	95
4.5. REZULTATELE CERCETĂRII ȘI INTERPRETĂRI	95
4.5.1. Analiza statisticilor descriptive asupra variabilelor incluse în model	95
4.5.2. Analiza de asociere și corelație	100
4.5.3. Regresii liniare simple	102
4.5.4. Regresii liniare multiple	103
4.5.4.1. Definierea regresiei liniare multiple pe baza ipotezelor dezvoltate	103
4.5.4.2. Verificarea ipotezelor regresiei liniare	104

4.5.4.3. Rezultatele testării validității modelului liniar de regresie	109
4.5.4.4. Verificarea ipotezelor incluzând și variabilele de control	111
4.5.5. Studiu de caz: Integrarea informațiilor contabile specifice companiei în analiza riscului de credit: O analiză comparativă pre-post implementare IFRS 16	114
CAPITOLUL 5: INFLUENȚA VARIABILELOR MACROECONOMICE ASUPRA RATEI DATORIEI LA NIVEL AGREGAT ȘI IMPACTUL ASUPRA PROBABILITĂȚII DE NERAMBURSARE ÎN CAZUL SECTORULUI COMPANIILOR NEFINANCIARE DIN ROMÂNIA	117
5.1. IMPACTUL VARIABILELOR MACROECONOMICE ASUPRA DETERIORĂRII PORTOFOLIULUI DE CREDITE	117
5.2. DINAMICA RATEI CREDITELOR NEPERFORMANTE: REPERE ECONOMICE ȘI MONETARE	120
5.3. ANALIZĂ BIBLIOMETRICĂ CU PRIVIRE LA INFLUENȚA VARIABILELOR MACROECONOMICE ASUPRA PROBABILITĂȚII DE NERAMBURSARE ÎN CAZUL COMPANIILOR NEFINANCIARE DIN ROMÂNIA	122
5.3.1. Analiza cuvintelor cheie utilizate de autori	127
5.3.2. Analiza de co-citare a documentelor, autorilor și jurnalelor	127
5.3.3. Concluziile analizei bibliometrice	130
5.4. INFLUENȚA VARIABILELOR MACROECONOMICE ASUPRA RATEI DATORIEI SECTORULUI COMPANIILOR NEFINANCIARE DIN ROMÂNIA CA INSTRUMENT DE ESTIMARE A PROBABILITĂȚII DE NERAMBURSARE LA SCADENȚĂ	131
5.4.1. Considerații asupra metodologiei cercetării și a datelor analizate	132
5.4.2. Dezvoltarea ipotezei de cercetare	133
5.4.3. Datele utilizate	133
5.4.4. Rezultate și discuții	136
5.4.4.1. Definirea regresiei liniare multiple pe baza ipotezei dezvoltate	138
5.4.4.2. Rezultatele regresiei liniare multiple folosite pentru verificarea ipotezei de cercetare	138
5.4.4.3. Studiu de caz: Impactul variabilelor macroeconomice asupra probabilității de nerambursare a entităților cotate la Bursa de Valori București	142

CAPITOLUL 6: CONCLUZII, DISCUȚII, CONTRIBUȚII PERSONALE ȘI DIRECȚII VIITOARE DE CERCETARE	144
6.1. CONCLUZII ȘI DISCUȚII	144
6.2. CONTRIBUȚIA LA LITERATURA DE SPECIALITATE	146
6.3. LIMITĂRILE CERCETĂRII	147
6.4. DIRECȚII VIITOARE DE CERCETARE ȘI RECOMANDĂRI	148
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	149
LISTA ABREVIERILOR ȘI ACRONIMELOR	157
LISTA TABELELOR	159
LISTA FIGURILOR ȘI GRAFICELOR	161

CUVINTE CHEIE: analiză bibliometrică, IFRS 16, indicatori economico-financiari, opinie de audit, rata datoriei, riscul de credit, probabilitatea de nerambursare, variabilele economiei reale, factori monetari

INTRODUCERE ȘI OBIECTIVELE CERCETĂRII

Această teză de doctorat identifică nivelul calitativ al informațiilor financiare raportate de companiile nefinanciare din România, cotate pe secțiunea reglementată a Bursei de Valori București, concentrându-se pe raportarea financiară din jurul IFRS 16 – contracte de leasing și pe integrarea informațiilor contabile specifice companiei în analiza riscului de credit.

Lucrarea pornește de la înțelegerea modului în care bunurile care fac obiectul contractelor de leasing operațional erau clasificate și contabilizate în conformitate cu IAS 17 în urmă cu câțiva ani și își propune să distingă ce schimbări a înregistrat contabilizarea acestor contracte începând cu anul 2019. Mai mult decât atât, cercetarea privește în trecut nu doar la „cum” s-a schimbat această contabilizare, ci încearcă să afle și „de ce” a intervenit schimbarea, dar și care sunt avantajele oferite de noile standarde.

În acest context, teza de doctorat își propune să analizeze influența normelor contabile asupra informațiilor financiare prezentate în bilanț, precum și rolul pe care îl are reputația auditorilor și opinia de audit în creșterea calității informațiilor financiare. În vederea aprofundării analizei efectuate, au fost introduse în studiu variabile de control, ajungându-se la concluzia că aplicarea IFRS 16 „*Contracte de leasing*” de către societățile cotate la Bursa de Valori București pentru întocmirea situațiilor financiare anuale consolidate, a determinat creșterea influenței indicatorilor selectați în analiză asupra ratei datoriei, ca instrument de estimare a probabilității de nerambursare. De asemenea, odată cu implementarea noului standard de contabilitate, a fost constatată o creștere a calității informațiilor prezentate în situațiile financiare anuale, sub aspectul relevanței, prezentării exacte și persistenței rezultatelor raportate în cazul aplicării normelor internaționale IFRS 16, precum și în cazul auditării situațiilor financiare de către o companie membră *Big4* sau în cazul exprimării unei opinii „*fără rezerve*” în rapoartele de audit întocmite pentru situațiile financiare ale companiilor cotate. În plus, cercetarea a fost extinsă la nivel macroeconomic, în acest sens fiind analizată influența variabilelor macroeconomice asupra ratei datoriei la nivel agregat și impactul acestor variabile asupra probabilității de nerambursare în cazul sectorului companiilor nefinanciare din România. Rezultatele

econometrice obținute sugerează faptul că economia reală și factorii monetari influențează rata datoriei la nivel agregat, în special în cazul companiilor care activează în domeniul agriculturii.

Cercetarea curentă a pornit de la întrebarea:

--- Care este raționamentul logic menit să sprijine necesitatea revizuirii IAS 17 și cum poate fi explicată ideea de modificare a principiului de contabilizare a contractelor de leasing, astfel încât să fie asigurată raportarea unor informații financiare relevante în primul set de situații financiare emise după aplicarea noului standard?

Printr-o analiză cantitativă multivariată ce are ca punct de plecare nivelul prezentărilor de informații din situațiile financiare ale anului 2019 ale unor companii din România, cotate la Bursa de Valori București, vom analiza legătura cu anumiți indicatori.

În acest context, a doua întrebare la care această cercetare își propune să găsească răspunsul este:

--- Sunt informațiile referitoare la contabilizarea contractelor de leasing pe care companiile le prezintă în situațiile financiare, ca urmare a implementării noului standard IFRS 16, relevante și de o calitate superioară față de vechiul standard, astfel încât noua prezentare poate contribui la reducerea riscului de credit?

Răspunzând acestor două întrebări, se poate considera că teza de doctorat va oferi o perspectivă interesantă cu privire la relevanța informațiilor financiare prezentate de companii în contextul aplicării noului standard de contabilizare a contractelor de leasing.

Punctual, **obiectivele cercetării științifice** pot fi structurate astfel:

1. Analiza bibliometrică a domeniului de cercetare utilizând tehnica de vizualizare a similarităților (VOS);
2. Dezvoltarea stadiului actual al cunoașterii privind integrarea informațiilor contabile prezentate în raportările financiare în analiza probabilității de nerambursare utilizând un model multidimensional;
3. Studiarea impactului adoptării pentru prima dată a standardului contabil IFRS 16 "Contracte de leasing" asupra raportului datoriei, ca instrument de estimare a probabilității de nerambursare în cazul companiilor cotate la BVB;
4. Îmbunătățirea mijloacelor actuale de monitorizare a riscului de credit folosind pe de o parte, informațiile contabile sintetizate în raportările financiare ale companiilor și, pe de altă parte, informațiile la nivel agregat provenite din raportări standardizate la nivel de ramură;

5. Surprinderea importanței asocierii indicatorilor microeconomici din raportările financiare ale companiilor cu indicatorii macroeconomici, indicatori ce au un impact hotărâtor în alegerea strategiei viitoare de business;

6. Utilizarea instrumentelor, metodelor, tehnicilor care se referă la cuantificare, evaluare, estimare și testare în analiza datelor referitoare la aspectele abordate în cadrul temei de cercetare.

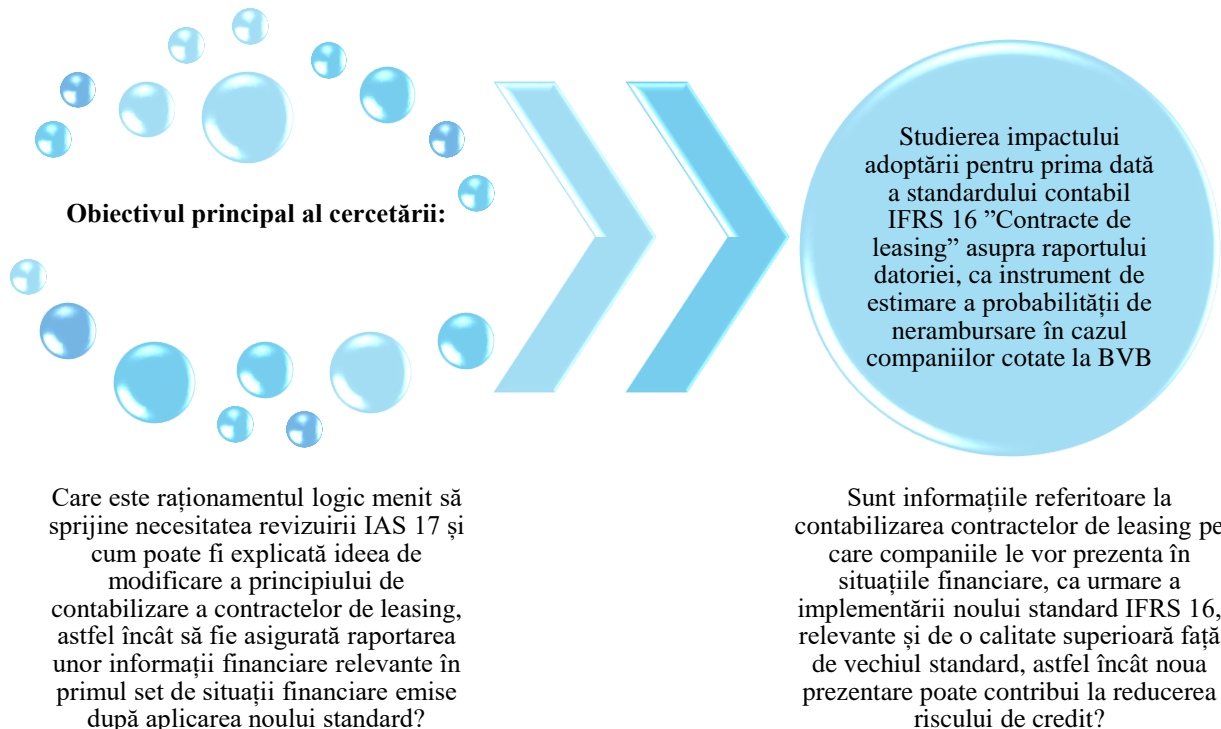

Figura 1.1: Obiectivele cercetării

Sursa: Rezultatul propriei cercetări

În vederea atingerii obiectivelor propuse, **studiul și-a propus să testeze următoarele ipoteze:**

H1: Capitalizarea contractelor de leasing operațional în urma implementării IFRS 16, prin recunoașterea unui drept de utilizare a activului și o datorie ce decurge din contractul de leasing, influențează indicatorul privind rata datoriei, ca instrument de măsurare a probabilității de nerambursare la scadență, prin creșterea acestuia în primul an de raportare post-implementare?

H2: La nivelul firmelor românești există o relație de asociere semnificativă între tipul opiniei de audit și apartenența la un anumit auditor și indicatorul privind rata datoriei în contextul adoptării IFRS 16?

H3: Riscul de credit poate fi anticipat în funcție de evoluția variabilelor macroeconomice?

MOTIVAȚIA ALEGERII TEMEI

Convergența reglementărilor naționale cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară a reprezentat în ultimele decenii o realitate a contabilității internaționale, IFRS constituind un punct de reper pentru actualizarea reglementărilor naționale pentru statele care dispun de mai puține resurse pentru stabilirea standardelor. În aceste condiții, am identificat o multitudine de perspective din care a fost analizată problema modificării referențialului contabil, precum și relația dintre perioadele de criză financiară și interesul crescut al autorităților pentru elaborarea de noi standarde de raportare financiară sau revizuirea celor existente (Pucci, 2017, p.20).

Mai apoi, literatura de specialitate abundă de analize critice la adresa modului de contabilizare a contractelor de leasing din IAS 17, cu precădere din cauza complexității standardului și a reglementărilor sale, precum și a numeroaselor opțiuni permise de standard cu privire la contabilizarea acelorași elemente.

În al treilea rând, din analiza comparativă a practicilor naționale și internaționale se poate observa că reglementările internaționale pun accentul mai mult pe raționamentul profesional, în vreme ce reglementările naționale, conforme cu directivele europene, limitează posibilitatea practicianului contabil de a decide în anumite situații, modalitățile de acțiune fiind impuse de cele mai multe ori prin intermediul unor norme. Politicile contabile sunt influențate, de la o țară la alta, de regimul fiscal, de contextul politic și economic ori de sistemul juridic, iar consecințele aplicării unor practici contabile în cadrul entităților economice vor fi observate în rezultatul și performanța obținută de către entitate într-o anumită perioadă de timp (de regulă exercițiul financiar). Acest studiu urmărește să înțeleagă nu doar de ce s-a ajuns la schimbarea semnificativă a modului de contabilizare a contractelor de leasing, dar și dacă schimbarea și-a îndeplinit obiectivele propuse.

În al cincilea rând, în condițiile extinderii piețelor de capital și dezvoltării companiilor multinaționale, devine din ce în ce mai evidentă nevoia furnizării unor informații contabile complexe și comparabile, concretizată prin aplicarea pe scară largă a unor standarde globale de înaltă calitate în domeniul contabilității, acceptate de organismele de normalizare naționale. Aplicarea IFRS-urilor la nivel mondial reprezintă o soluție în acest sens, antrenând numeroase avantaje generate în principal de creșterea comparabilității între situațiile financiare ale companiilor și de posibilitatea investitorilor de a avea acces la capital cu costuri mai mici și risc mai scăzut.

PREZENTAREA METODOLOGIEI DE CERCETARE

Prezenta teză de doctorat presupune utilizarea unor metode de cercetare de tip calitativ și cantitativ. Cercetarea calitativă întreprinsă în cadrul capitolului doi, care vizează studiul noțiunilor și aspectelor teoretice cu privire la investigarea cadrului conceptual IFRS 16, este continuată cu o cercetare cantitativă bibliometrică a domeniului de interes. Lucrarea continuă cu analiza cantitativă, la nivelul studiului empiric, a variabilelor și a indicatorilor selectați în scopul cercetării, datele fiind modelate cu ajutorul programelor econometrice, în vederea testării ipotezelor de cercetare. În acest sens, pe baza regresiei OLS (din engleză "*Ordinary Least Squares*"), a fost testată relația dintre variabila dependentă, variabilele independente și variabilele de control.

Prezenta teză de doctorat folosește metode adecvate de cercetare, care sunt prezentate în mod detaliat în cadrul fiecărui capitol, fiind selectate în funcție de aspectele abordate în secțiunea respectivă.

Eșantionul folosit în modelul empiric cuprinde un număr de optsprezece societăți comerciale din România, cotate la Bursa de Valori București, iar statistic relevanța rezultatelor a luat în calcul problema eşantionului redus.

STRUCTURA LUCRĂRII

Prezenta teză de doctorat are următoarea structură:

Capitolul 2 cuprinde stadiul actual al cercetării, surprinzând modul de contabilizare a contractelor de leasing în baza celor două standarde de contabilitate (IAS 17 și IFRS 16), precum și contextul care a condus la schimbarea modului de contabilizare a contractelor de leasing. În cadrul acestui capitol sunt conturate noile prevederi, care au fost introduse de standardul IFRS 16 intrat în vigoare începând cu data de 1 ianuarie 2019, precum și diferențele dintre noul și vechiul standard. Se poate aprecia că noul standard de raportare financiară are un impact semnificativ asupra indicatorilor economico-financiari raportați de către entitățile locatari. Un prim efect semnificativ concludent ce a fost observat odată cu implementarea IFRS 16 se referă la faptul că dreptul de folosință și datoria de leasing sunt recunoscute în bilanț. Mai mult decât atât, locatarul va evidenția în contul de profit și pierdere amortizarea drepturilor de folosință și dobânda aplicată datoriei de leasing. În acest context, se poate afirma că toate costurile asociate contractelor de leasing operațional sunt recunoscute, conform noului standard, printr-o amortizare liniară și o dobândă degresivă în timp. În plus, un alt efect semnificativ

rezidă din impactul pozitiv pe care noul standard contabil îl are asupra tuturor indicatorilor de performanță și îndatorare, fapt ce a condus la modificarea clauzelor din contractele de credit.

Capitolul 3 presupune elaborarea unei analize bibliometrice cu ajutorul informațiilor obținute în urma interogării bazei de date existente pe platforma Web of Science, datele fiind prelucrate prin intermediul aplicației software VOSviewer, obținându-se următoarele rezultate ale cercetării:

- Interesul în zona cercetării științifice asupra domeniului analizat s-a dublat în perioada 2014 – 2024 (4.817 publicații științifice) față de perioada 2003 – 2013 (2.162 publicații științifice).

- Țara cu cele mai multe publicații științifice este SUA (1.814 documente), urmată de China (831 documente), Anglia (604 documente) și Germania (489 documente). În topul țărilor cu un aport considerabil la cercetarea cu privire probabilitatea de nerambursare și indicatorii economico-financiari se numără și Italia (400 documente), Canada și Franța cu câte 327 lucrări științifice, Australia (270 documente) și Spania cu 252 documente. În ceea ce privește România, aceasta a contribuit la cercetarea în domeniul analizat prin publicarea unui număr de 116 articole științifice (1,57% din total) în momentul interogării bazei de date Web of Science, situându-se pe locul 19 din 132 de țări.

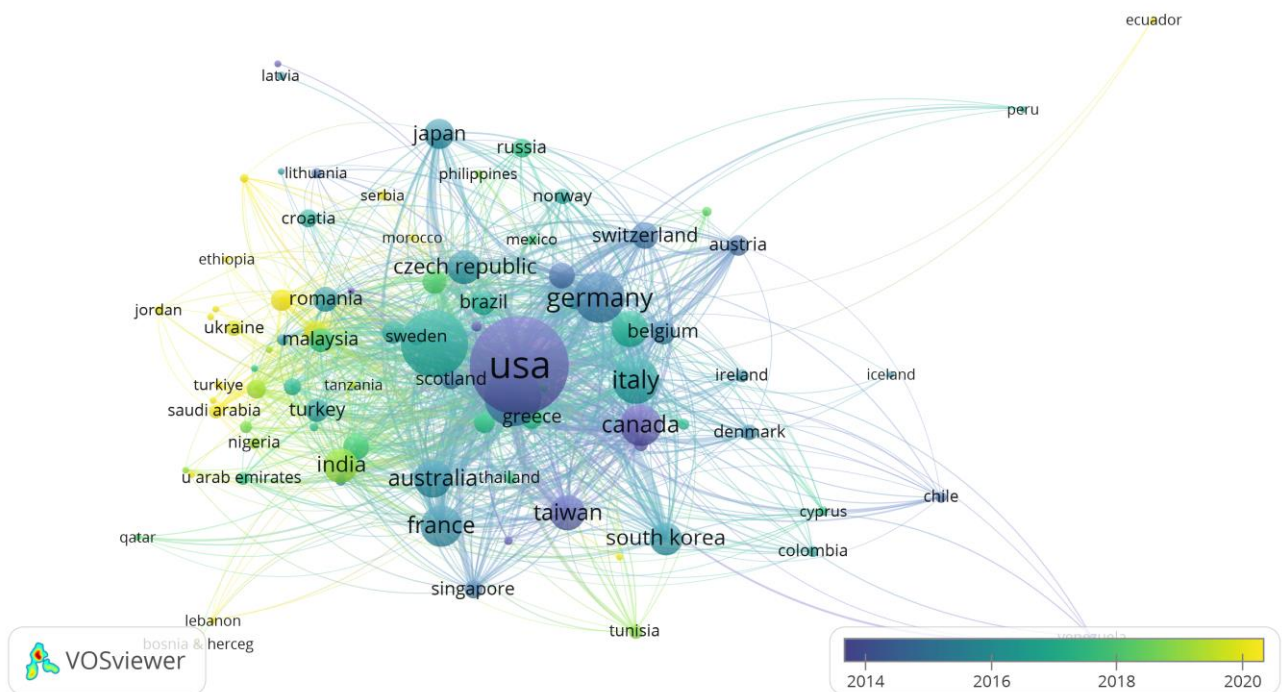

Figura 1.2: Harta celor mai productive țări

Sursa: Rezultatul propriei cercetări

- Alfonso Antonio, Greiner Alfred și Crook Jonathan sunt autorii care au publicat cele mai multe documente științifice în care este abordat subiectul supus cercetării.

- Cel mai frecvent utilizate cuvinte cheie din publicațiile analizate sunt: capital structure (568 apariții), credit risk (389 apariții), public debt (215 apariții), probability of default (210 apariții), default risk (180 apariții), leverage (163 apariții), profitability (105 apariții).

- Cel mai productiv jurnal este Journal of Banking Finance cu un număr de 200 articole publicate, urmat de Applied Economics (84 articole), Economic Modelling (82 articole), Journal of Financial Economics (75 articole) și Journal of Corporate Finance (73 articole).

- Cele mai citate documente sunt ”*Why Do US Firms Hold So Much More Cash than They Used To?*” publicat în Journal of Finance, în anul 2009, având ca autori pe Bates, T.W., Kahle, K.M. și Stulz, R.M (1379 citări) și ”*Private credit in 129 countries*” publicat în anul 2007 în Journal of Financial Economics de către Djankov, S. et all. (1.242 citări).

- Cei mai citați autori sunt Stulz, R. (1775 citări), Kahle, K. (1479 citări) și Bathes, T. (1379 citări).

Având în vedere rezultatele obținute ca urmare a analizei bibliometrice întreprinse se poate afirma faptul că examinarea obiectivă a întregii activități de cercetare într-un anumit domeniu, însoțită de analiza celor mai productive jurnale și a celor mai citate documente, reprezintă punctul de plecare pentru dezvoltarea cercetării științifice în țara noastră.

Analiza bibliometrică și-a dovedit utilitatea prin capacitatea de a oferi o înțelegere organizată și cu un grad înalt de obiectivitate a domeniului de cercetare științifică abordat în prezenta teză de doctorat, evidențiind conexiunile și interacțiunile dintre cuvintele cheie și alte concepte relevante și oferind o perspectivă amplă asupra stadiului de cercetare în domeniul ales care poate conduce la identificarea direcțiilor viitoare de cercetare.

Capitolul 4 prezintă modelul utilizat pentru cercetarea aspectelor privind integrarea informațiilor contabile specifice companiei, în contextul adoptării standardului IFRS 16 ”*Contracte de leasing*”, în analiza riscului de credit printr-un model multidimensional. Această analiză este construită empiric printr-o regresie multivariată bazată pe rata datoriei, ca instrument de cuantificare a probabilității de nerambursare și o serie de indicatori prezentați în bilanțul companiilor cotate la Bursa de Valori București, precum și pe opinia de audit exprimată asupra situațiilor financiare și reputația auditorului.

Ca urmare a cercetării întreprinse, se poate concluziona că aplicarea IFRS 16 „Contracte de leasing” de către companiile cotate la Bursa de Valori București pentru întocmirea situațiilor financiare consolidate a determinat o creștere a influenței indicatorilor selectați în analiză asupra

raportului datoriei, ca instrument de estimare a probabilității de nerambursare. Totodată, studiul evidențiază creșterea calității informațiilor financiare, sub aspectul relevanței acestora, al prezentării exacte și al persistenței rezultatelor raportate în cazul aplicării normelor internaționale IFRS 16, precum și în cazul a auditării situațiilor financiare de către o companie membră Big4, ori în cazul exprimării unei opinii ”*fără rezerve*” în rapoartele de audit întocmite pentru situațiile financiare ale companiilor cotate.

Din analiza statisticilor descriptive se remarcă faptul că aplicarea IFRS 16 începând cu anul 2019 a determinat creșterea semnificativă a activelor totale și a datoriilor totale raportate în bilanț, ceea ce a condus la creșterea raportului datoriei, concomitent cu reducerea profitabilității, a rentabilității capitalurilor proprii și a solvabilității, în cazul entităților cotate la BVB. Indicatorul privind raportul (ratei) datoriei a crescut în medie pentru toată populația testată de la 25,64% în anul 2018 la 27,37% în anul 2019, fapt ce arată că recunoașterea contractelor de leasing operațional în bilanț a favorizat creșterea ratei datoriei ca instrument de măsurare a probabilității de nerambursare la scadență pentru populația testată, rezultat ce validează ipoteza H_1 .

În ceea ce privește reputația auditorului, se poate remarca faptul că proporția rapoartelor auditate de companii membre Big4, față de datele auditate de alte companii rămâne constantă pre-post implementare IFRS 16. Totuși este de reținut că reputația auditorului, determinată de specializarea superioară a personalului, puterea de negociere înaltă sau capacitatea de a anticipa schimbările legislative, oferă un plus de relevanță informațiilor financiare raportate. Astfel, creditorii includ în analizele privind bonitatea unei companii într-o măsură superioară informațiile provenite din rapoarte auditate de companii membre Big4, față de datele auditate de alte companii.

Nu în ultimul rând, în primul an de raportare conform IFRS 16, opiniile de audit fără rezerve au scăzut cu 11 puncte procentuale. Este bine cunoscut faptul că unei opinii ”*cu rezerve*” îi este asociat un nivel inferior al relevanței, în comparație cu exprimarea unei opinii ”*fără rezerve*”. În acest context, investitorii și creditorii sunt tentați să adopte un comportament prudent în cazul semnalării de către auditor a unor elemente neconforme cu reglementările contabile.

Capitolul 5 extinde cercetarea prin surprinderea influenței variabilelor macroeconomice asupra ratei datoriei la nivel agregat, precum și a influenței acestor variabile asupra probabilității de nerambursare în cazul companiilor nefinanciare din România. Rezultatele econometrice sugerează faptul că economia reală și factorii monetari influențează evoluția ratei datoriei la nivel agregat, în special în cazul companiilor care activează în domeniul agriculturii.

În cadrul acestui capitol a fost realizată o analiză bibliometrică în vederea documentării interesului în zona de cercetare cu privire la influența variabilelor macroeconomice asupra probabilității de nerambursare în cazul companiilor nefinanciare din România, care vine în completarea aspectelor abordate în cadrul capitolului 3 al prezentei teze de doctorat. Analiza s-a realizat prin interogarea bazei de date Web of Science, utilizând ca filtre pe subiecte: ”*macroeconomic indicators*”, ”*probability of default*” și ”*debt ratio*”, rezultând un număr de 10.692 publicații științifice din domeniile: economics, business finance, management, business și operations research management science, 7.294 dintre acestea (68%) fiind publicate în ultimii 10 ani, ceea ce evidențiază creșterea interesului în zona de cercetare ce vizează variabilele macroeconomice și influența acestora asupra riscului de credit. Documentele au fost publicate în 200 de surse sub numele a 201 autori, care au utilizat un număr de 230.956 referințe și 23.273 cuvinte cheie.

Capitolul 6, ultimul capitol al acestei teze, prezintă concluziile generale, în baza întregii cercetări, cu privire la integrarea informațiilor contabile specifice companiei în analiza probabilității de nerambursare a companiilor nefinanciare din România, în condițiile implementării IFRS 16 ”*Contracte de leasing*”, la care se adaugă reputația auditorului, opinia de audit și contextul macroeconomic general.

Rezultatele obținute în urma aplicării modelului econometric asupra variabilelor selectate au validat ipoteza H_1 , care se referă la influența pe care o exercită capitalizarea contractelor de leasing operațional asupra ratei datoriei, ca instrument de măsurare a probabilității de nerambursare în cazul societăților cotate la BVB. Statisticile descriptive au scos în evidență faptul că indicatorul privind raportul datoriei a crescut în medie cu 1,73% în primul an de raportare conform IFRS 16.

În ceea ce privește ipoteza H_2 , care vizează reputația auditorului și opinia de audit, aceasta nu a fost validată de rezultatele obținute ca urmare a aplicării regresiei liniare multiple. În primul an de raportare conform IFRS 16 s-a constatat faptul că deși proporția rapoartelor auditate de companii membre Big4 a rămas constantă, opiniile de audit fără rezerve au scăzut cu 11 puncte procentuale (de la 89% la 78%). În acest context, se poate afirma că investitorii și creditorii vor fi tentați să adopte un comportament mult mai prudent în cazul evidențierii de către auditor a unor elemente neconforme cu reglementările contabile.

Ipoteza H_3 , care se referă la asocierea dintre probabilitatea de nerambursare, exprimată prin rata datoriei la nivel agregat și variabilele economiei reale, este susținută de rezultatele obținute în cazul firmelor care activează în agricultură. Totuși, în cazul firmelor care activează în industrie, construcții

și transporturi ipoteza privind asocierea dintre rata datoriei la nivel agregat și variabilele economiei reale nu este susținută de rezultatele modelului de regresie. Astfel, în cazul entităților care activează în domeniul agriculturii, valoarea critică p asociată testului t -statistic este inferioară nivel de relevanță de 5% în cazul celor trei variabile ale economiei reale supuse analizei, iar coeficienții sunt semnificativi din punct de vedere statistic. În ceea ce privește influența factorilor monetari asupra ratei datoriei, ipoteza H_3 este susținută de rezultatele modelului de regresie în toate cele patru sectoare de activitate analizate: valoarea critică p asociată testului t -statistic este inferioară nivel de relevanță de 5% în cazul cursului de schimb, iar coeficienții sunt semnificativi din punct de vedere statistic.

CONTRIBUȚIA PERSONALĂ LA DEZVOLTAREA LITERATURII DE SPECIALITATE

Amintim, de asemenea, *contribuția personală la dezvoltarea literaturii de specialitate* prin:

- analiza bibliometrică a domeniului de cercetare utilizând tehnica de vizualizare a similarităților (VOS);

Prin examinarea lucrărilor științifice care abordează cuvintele cheie selectate, analiza bibliometrică scoate în evidență evoluția cercetării în domeniul analizat, contribuțiile autorilor, instituțiilor și țărilor la dezvoltarea acestei cercetări și a cercetării în subdomeniile și temele ce cercetare adiacente. Totodată, analiza bibliometrică poate evidenția conexiunile și interacțiunile dintre cuvintele cheie și alte concepte relevante, oferind o perspectivă amplă asupra stadiului de cercetare în domeniul ales, care poate conduce la identificarea direcțiilor viitoare de cercetare, fiind o punte de legătură între partea teoretică a prezentei lucrări și cercetarea întreprinsă în capitolele patru și cinci.

- completarea literaturii de specialitate din sfera de cuprindere a cercetării, prin abordarea unui model multidimensional, care surprinde atât influența normelor contabile asupra informațiilor financiare prezentate în bilanț din perspectiva IFRS 16, cât și influența opiniei de audit și a reputației auditorului asupra ratei datoriei, ca instrument de măsurare a probabilității de nerambursare;

- analiza cantitativă multivariată pentru validarea ipotezelor dezvoltate;

- dezvoltarea unei cercetări interdisciplinare, care pune accentul pe aspecte din domeniul fiscalității, contabilității, macroeconomiei, statisticii, analizei economico-financiare și modelării econometrice, cercetare bazată pe o judecată rațională, care pornește de la general la particular, prin îmbinarea elementelor de ordin cantitativ cu cele de ordin calitativ;

- rezultatele cercetării au atât aplicabilitate practică, cât și implicații în politicile economice, evidențiindu-se, în mod cert, legătura dintre rata datoriei la nivel agregat și deteriorarea mediului macro-economic.

MULȚUMIRI

Odată cu finalizarea acestei etape din viața mea, doresc să îmi exprim recunoștința și să adresez câteva cuvinte de mulțumire persoanelor care m-au îndrumat și mi-au oferit suportul pe parcursul acestei evoluții.

Pentru încrederea, îndrumarea și sprijinul acordat în vederea elaborării prezentei lucrări, îi mulțumesc coordonatorului științific, prof.univ.dr. Bogdan Ștefan Ionescu și doamnei decan al Facultății de Contabilitate și Informatică de Gestiune, prof.univ.dr. Liliana Ionescu – Feleagă.

Exprim mulțumiri comisiei de îndrumare, pentru recomandările și sfaturile primite în decursul stagiului doctoral, doamnei conf.univ.dr. Ofelia Ema Aleca, domnului conf.univ.dr. Ștefan Bunea, domnului conf.univ.dr. Flavius Andrei Guinea.

De asemenea, și nu în ultimul rând, doresc să mulțumesc familiei mele pentru sprijinul necondiționat, încurajarea, disponibilitatea și răbdarea de care au dat dovadă pe tot parcursul formării mele.